

Eleri rännak kaardimaailmas

Maailma vanimaks kaardiks pole mitte maakonda, maa-ala või küla kirjeldav asjandus (kaardiks ei saa neid veel nimetada), vaid hoopis taevatähtede sedastus. See mammutikihv, millele on graveeritud Põhjakroon ehk põhjataeva tähtkuju, arvatakse olevat lausa 12000. aastast eKr. Ja see on puhas graafika.

Esimene (teadaolevalt) korralikum katse kaarte täpselt joonistada toimus alles II sajandil, kui kreeka matemaatik, astroloog ja geograaf Ptolemaios asus dokumenteerima linnade täpset geograafilist paiknemist, kasutades peamise infoallikana rändajate kirjeldusi.

Varased kaardid on rohkem kunstiteosed kui kaardid; iga kaardijoonistaja geograafiline asupaiga määratlus on kui „maailma kese“, st siin olen mina ja nemad on minust eemal, keda tuleb kaardistada kui võõraid, et laiendada turvatunnet, et luua tuleviku või homsete vallutuste paika või, mis on isiklik nullpunkt muu maailma suhtes. Mida edasi isiklikust nullpunktist, seda ebatäpsem ja kunstilisem on kaart.



Graveeringutega mammutikihv
Wikimedia Commons

Kaartide minek „massidesse“ sai trükipresside abil hoogsa alguse XVI sajandil Hollandis, kui hollandlased, kes olid tol hetkel entusiastlikud maadeavastajad, ühendasid oma rohked avastusretked trükitehnoloogia arenguga. Muuseas, XVI sajandi maailmakaardid paistavad silma puhta kunstiga: oletatavate ja avastatamate maade kõrvale on joonistatud seal „elavaid“ vorme nagu inimesi, kellel on neli kätt; inimesi, kelle nägu on keset kõhtu jne. Peen joon ei kuulu avastajate infole, vaid kaardigraafiku kujutelmale ning sulele.

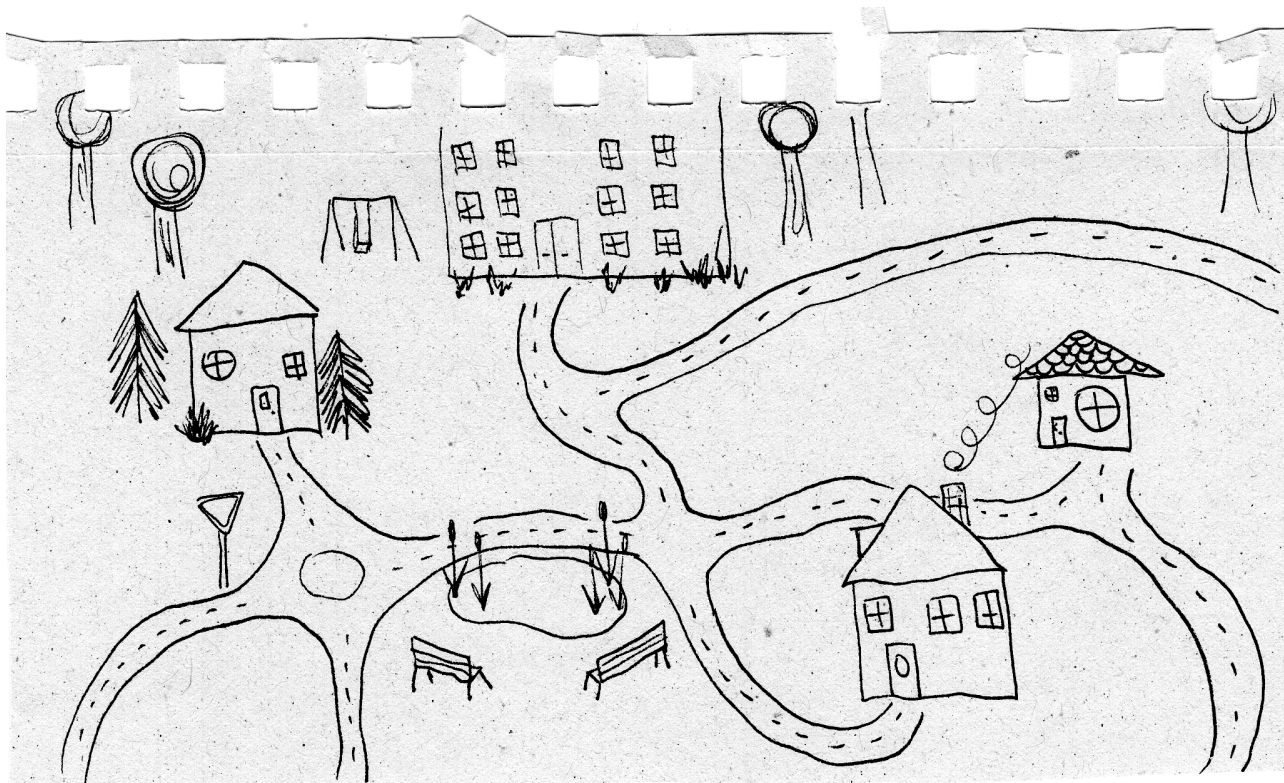
Kaardid ongi oma ajaloos olnud eelkõige mitte geograafia, vaid graafika. See on puhas käsitöö – ja absoluutne kunst, – mille kaudu anti aimu olemasolevatest ja kujuteldavatest maailmadest. Marco Polo reise järgne kaardigraafika on sisuliselt geograafiline kuulujutt, kuna keegi ei teadnud täpselt, mis kusagil on – ja sel juhul saigi sellest samas puhas kunst.

Koos tehnoloogia arenguga töötati üha täpsemate mõõtkavade ning kaartide suunas, selles mõttes, et kaardi järgi oleks võimalik ka reaalses elus orienteeruda.

Kui me aga räägime Eesti NSV kaartidest, siis läks see tagasi keskaega: kogu täpsus tormas mäest alla; Nõukogude Liit okupeeris Eesti ning kaartidest said ühtäkki „valetajad kaardid“. Saladused. Julgeoleku valetatavad ja kaitstavad objektid. Kaardid olid vaka all, justkui poleks tohtinud inimene teada, kus ta asub. Tavaline Tallinna tänavate kaart ei olnud reaalsus.

Graafika ja kartograafia suhted on mind alati huvitanud.

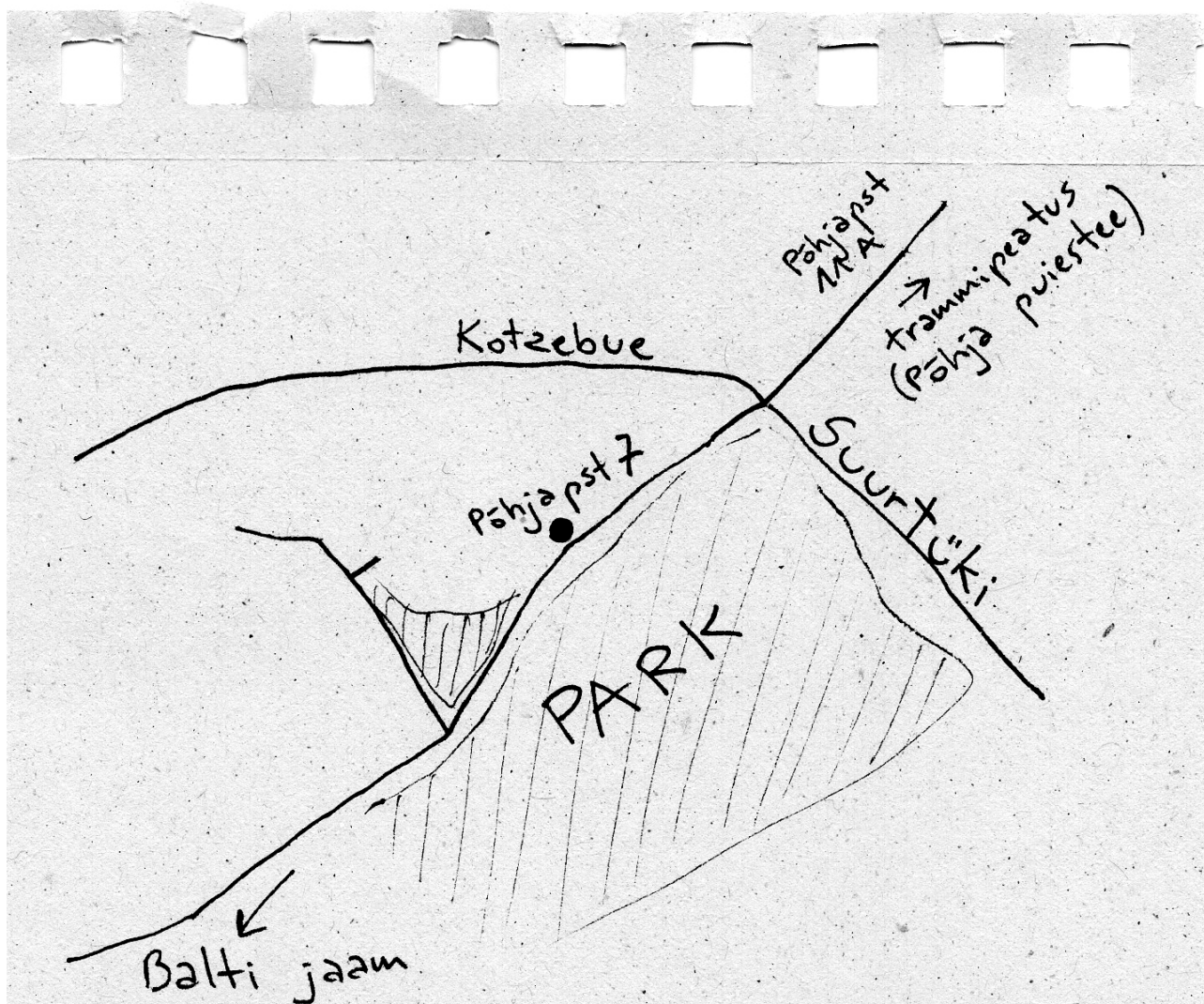
Põhikoolis meeldis mulle joonistada oma väikeseid kaardikesi. Väljamõeldud rajoonidest ning asulatest. Mu aktiivse kujutlusvõime viljadena valmisid vihikuservadele, kooliõpikute ümbrispa-beritele ning juhuslikele paberilipikutele mu oma pisikesed külakesed. Neis olid alati looklevad teed, suitsevate korstnatega majakesed ning tundus, et ükski „arhitekt“, kes mu väljamõeldud linnarajoonide maju kujundas, polnud elus kunagi ühtki joonlauda näinud.



Meenutustel põhinev joonistus mu algelisest kaardist

Ma ei teadnud kaua aega, et ma olen kartograaf, aga nüüd tean, et olen oma elu Marco Polo, kes kirjeldab ümbritsevat omaenda prismast, keskpunktist lähtuvalt, mistõttu meenusid pisikesed kaardipildikesed, mis mul aitasid ennast, graafikat ja keskkonda koos võtta. Näiteks: Neid pildikesi võib pidada mu esimeseks katsetuseks kartograafias. Küll välja mõeldud kartograafias, kuid asi seegi.

Mõningate aastate möödudes, kui polnud ikka veel nutitelefone, vaid vana Nokia 3310, mis kõlbas vaid kõnede tegemiseks ning naelte seina tagumiseks, kippusin ma tihti omapäi mööda võraid linnu seiklema. Mäletan seiklusi sellest ajast, mil olin 14-aastane ning sõitsin täitsa üksi Võrust Tallinnasse – ning pealinnas orienteerumisest polnud mul õrna aimugi. Teadsin, mis number bussile pidin minema, et plaanitud sihtkohta jõuda, kuid igaks juhuks – tundes oma 14 aasta vanust orienteerumisoskust hästi – joonistasin ise endale telefoniraamatu lõpus asuvast Tallinna



Meenutustel põhinev joonistus mu algelisest kaardist

kaardist fragmente, mida taskusse torgata ja hättajäämise korral välja võtta. Teadsin, et kui ära eksin, pole väga kellegi abile loota. Fragmentid nägid tavaliselt välja nii, et kaardi keskpunktiks oli minu sihtkoht ning igaks juhuks lähemad ümbruskonna tänavad. Enda teadmata tegin kaarte samamoodi kui kreeklased, hiinlased või Marco Polo. Ma ei joonistanud maailma, vaid võtsin keskmeks omaenda asupaiga.

Ühtki enese joonistatud kaarti mul tänaseks alles pole, aga ma mäletan, millise loogikaga ma neid joonistasin ning visuaalse info edasiandmiseks olen taasloonud sarnase joonistuse.